

RECENZJE

Marcus Ullrich, *E-Learning in der universitären Fremdsprachenausbildung. LINEAR C – ein virtuelles Programmierprojekt*, w: Baumann K.-D., (ed.) *Angewandte Linguistik aus interdisziplinärer Sicht*, t. 45, Verlag Dr. Kovač, Hamburg 2012, str. 314.

Szybki rozwój mediów elektronicznych w ostatniej dekadzie spowodował, że wkroczyły one w niemalże wszystkie dziedziny życia człowieka, w tym także w obszary edukacji i nauki. Owocem ww. procesów stały się próby włączania infrastruktury e-learningowej w proces kształcenia językowego (por. m.in. Grucza/Szerszeń, 2012, „Potencjał dydaktyczny platform i programów e-learningowych”, *Studia Niemcoznawcze*, XLIX, 609-626), w tym jej implementację na kierunkach studiów kształcących przyszłych nauczycieli i tłumaczy (por. np. projekt Lingwistycznie Inteligentne Systemy Translo- i Glottodydaktyczne LISTiG, zob. www.listig.pl).

W związku z tym, że efektywne zastosowanie infrastruktury e-learningowej nie sprowadza się w przypadku kształcenia językowego li tylko do jej wyboru, lecz wymaga intensywnego namysłu planistycznego oraz zmuśnych prac nad konstruowaniem samego oprogramowania, powstaje pilna potrzeba współpracy różnych specjalistów, w tym zwłaszcza programistów i dydaktyków mediów, która odnosi się nie tylko do wspomnianego wyżej planowania czy tworzenia, lecz także późniejszego modyfikowania/optimalizowania narzędzi e-learningowych.

Na konieczność interdyscyplinarnego podejścia do prób stosowania e-learningu w edukacji obojętnej Autor liczącej siedem rozdziałów recenzowanej pracy zwraca uwagę już w jej wstępie (s. 3), gdzie jednocześnie wskazuje na złożony charakter podjętych przez siebie badań. Podkreśla tu także szczególną rolę e-learningu w procesie kształcenia w zakresie języków obcych, w tym zwłaszcza konieczność tworzenia odpowiednich dla danej formy kształcenia językowego platform edukacyjnych.

Kolejne rozdziały: drugi i trzeci, tworzą teoretyczną podstawę pracy i odnoszą się do głównych nurtów psychologii uczenia. Pierwszy z nich jest krótkim wprowadzeniem do koncepcji teorii uczenia, zaś kolejny stanowi udaną syntezę teorii uczenia wykorzystywanych w dydaktyce wspieranej e-learningowo, ze szczególnym uwzględnieniem wybranych subpodejść behawioryzmu, kognitywizmu i konstruktywizmu. W rozdziale tym na uwagę zasługuje ponadto wskazanie istotnej roli gier komputerowych w edukacji, funkcji nauczyciela w uczeniu wspieranym przez tzw. multimedia, a także przegląd wybranych platform edukacyjnych (ILIAS, EGon, ProGr@mm).

W rozdziałach od czwartego do szóstego, poświęconym możliwościom realizacji technicznej założeń ww. teorii w praktyce, opisana została koncepcja i budowa (rozdz. 4), a także sposób użytkowania demonstracyjnej wersji platformy LINEAR C z punktu widzenia ucznia (rozdz. 5) oraz z punktu widzenia autora oprogramowania (rozdz. 6). LINEAR C jest przykładem platformy LMS (Learning Management System), określanej przez Autora pracy także mianem wirtualnego projektu programistycznego i pozwala na wytwarzanie oraz umieszczanie w nim zróżnicowanych danych i obiektów wykorzystywanych w procesie uczenia, a także zarządzanie nimi i ich udostępnianie. Umożliwia on ponadto synchroniczną i asynchroniczną komunikację pomiędzy uczącymi się i, w przeciwieństwie do klasycznych platform LMS i nie wymaga użycia przeglądarek zewnętrznych typu Internet Explorer, Firefox itd. Oferowana w nim aplikacja o nazwie Stand-Alone stwarza możliwość dopasowania platformy do różnych struktur treści nauczania (a w związku z tym także jej stosowanie w zróżnicowanych formach kształcenia) oraz gwarantuje rozdzielność trybów pracy (ze względu na wykorzystanie odrębnych interfejsów dla autora i ucznia, pozwalających na recepcję i przetwarzanie danych i/lub ich tworzenie), zapewniając jednocześnie odpowiednią kompatybilność systemu z międzynarodowymi standardami, w tym przede wszystkim z systemem SCORM (Sharable Content Object Reference Model) (s. 102-104). Jak zauważa Autor, platforma nie jest jednak w obecnej chwili narzędziem gotowym do jej wdrożenia w procesie translodydaktycznym z uwagi na pewne mankamenty techniczne, jak np. brak przeglądarki HTML czy konieczność implementacji m.in. takich elementów, jak kontrola postępów pracy osób

uczących się, synchroniczne przetwarzanie treści nauczania, możliwość odtwarzania plików audio i wideo czy profesjonalny design etc. (s. 269).

Rozdział ostatni recenzowanej pracy zawiera szczegółowe podsumowanie wyników przeprowadzonego projektu, po czym zaprezentowany został spis literatury i liczący 111 haseł glosariusz wykorzystywanych w publikacji terminów i skrótów z zakresu lingwistyki komputerowej.

Pomimo dość dokładnego zaprezentowania przez Autora zagadnień teorii uczenia się, w tym m.in. celów teorii uczenia się (rozdz. 2.1) i syntetycznego opisu trzech kluczowych teorii ostatnich lat (rozdz. 3), wykorzystywanych w refleksji nad wspieranym komputerowo uczeniem się: behawioryzmu, kognitywizmu i konstrukcjonizmu, pominął on istotne nurty w postaci koneksjonizmu, a zwłaszcza odgrywającego istotną rolę w ostatnich latach konektywizmu. Nie wspomniał także o kluczowych dla dyskusji na temat e-learningu teorii, tj. teorii obciążenia poznawczego (Cognitive Load Theory), (por. m.in. Sweller 2005, „Implications of cognitive load theory for multimedia learning”, w: Mayer (ed.) *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*, New York, 19-30, a także Plass/Moreno/Brinken (eds.), 2010, *Cognitive Load Theory*, New York), czy kognitywnej teorii multimedialnego uczenia się (por. Mayer 2005, „Cognitive theory of multimedia learning”, w: Mayer (ed.) *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*, New York, 31-48 oraz Mayer/Moreno, 2003, „Nine ways to reduce cognitive load in multimedia learning”, *Educational Psychologist*, 38, 43-52). Wątpliwości budzi także to, że wśród opisywanych przez Autora platform edukacyjnych, poza przedmiotem refleksji pozostała bodajże najpopularniejsza z nich – Moodle.

Elementem zasługującym na uwagę, choć jednocześnie nie pozbawionym pewnych mankamentów, jest glosariusz, w którym obok wielu istotnych dla tematu pracy haseł zabrakło eksplicacji niektórych używanych przez Autora wyrażeń, jak np. Snapshot, Parsen, Remote-Updates, Setup-Launcher i in.

Podsumowując należy stwierdzić, że recenzowana praca jest przykładem przemyślanego i dość wyczerpującego przeglądu aktualnych tendencji w rozwoju współczesnej infrastruktury e-learningowej. Przedstawiona w niej platforma stanowi ciekawy i oryginalny przykład rozwiązania e-learningowego, odpowiadającego na wiele potrzeb obecnego kształcenia translodydaktycznego. Pomimo ww. uwag krytycznych stanowi ona istotny przyczynek do toczonej interdyscyplinarnie dyskusji na temat optymalnych rozwiązań e-learningowych w edukacji (w tym edukacji obcojęzycznej) i powinna stać się obowiązkową lekturą przede wszystkim dla zainteresowanych specjalistów z zakresu lingwistyki komputerowej, glottodydaktyki, a zwłaszcza translodydaktyki.

PAWEŁ SZERSZEŃ

Ewa Żebrowska, *Text-Bild-Hypertext*, w: Grucza S./Kolago L., (ed.) *Warschauer Beiträge zur Germanistik und zur Angewandten Linguistik*, t. 10, Peter Lang, Frankfurt n. Menem 2013, str. 252.

Obserwowany w ostatniej dekadzie gwałtowny rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych w dużym stopniu przyczynił się do zmian w porozumiewaniu się ludzi, wywierając m.in. istotny wpływ na kształt formułowanych przez nas komunikatów pisemnych. Współczesne media elektroniczne, zwłaszcza Internet, stały się platformą dla „funkcjonowania” tekstów elektronicznych w postaci hipertekstów, w których obok pisma wykorzystywane są m.in. takie elementy jak obraz (ruchomy i nieruchomy) czy dźwięk. Połączenie ww. elementów w całość spowodowało nie tylko istotne zmiany w strukturze samych tekstów, ale także w ich relacjach czasowo-przestrzennych, co sprawiło, że proces porozumiewania się za ich pomocą nabrał nowego znaczenia. Wobec tych istotnych zmian istotnym wyzwaniem badawczym stały się lingwistyczne analizy tak powstałych konglomeratów, traktowanych przez Autorkę recenzowanej pracy jako multimodalne komunikaty.

Na konieczność lingwistycznej refleksji nad współczesną tekstowością internetową (hipertekstowością) Autorka liczącej pięć rozdziałów i ponad dwieście pięćdziesiąt stron pracy zwraca

uwagę na jej początku, czyniąc jednocześnie jej głównym celem ukazanie uwarunkowań medialnych tekstowości oraz zbadanie obecności elementów obrazu w środowisku tekstowym (s. 11). Na istotną rolę obrazu we współczesnej komunikacji internetowej wskazuje również tytuł pracy, gdzie wyrażenie „obraz” pojawia się pomiędzy wyrażeniami „tekst” i „hipertekst”, co można odczytać jako nawiązanie do poglądu, że to właśnie obraz jest elementem łączącym tekst z hipertekstem, językowość z cyfrowością (por. s. 11).

Na początku pracy jej Autorka formułuje dziesięć kluczowych pytań badawczych, na które próbuje udzielić odpowiedzi w jej dalszych częściach. Do interesujących ją zagadnień należą m.in.: ustalenie ontycznego statusu języka (języków), jego (ich) relacji z kulturą, w tym współczesną kulturą (hiper)medialną; zbadanie historycznych i technologicznych uwarunkowań hipertekstowości, określenie roli obrazowości w hipertekstowości, przybliżenie zakresu pojęciowego wyrażenia hipertekst, a także możliwości (kryteriów) opisu hipertekstów z punktu widzenia lingwistyki tekstu oraz wskazanie przyszłych perspektyw badawczych.

W rozdziale pierwszym podjęta została refleksja nad statusem ontologicznym języka (języków). Język rozumiany jest tu, w nawiązaniu do antropocentrycznej teorii języków ludzkich Franciszka Gruczy, nie jako autonomiczny, abstrakcyjny byt lecz jako właściwość umysłu człowieka (umiejętność językowa), która w powiązaniu z tzw. właściwością tekstową oraz kulturową (umiejętnością kulturową) tworzą integralną całość. Dzięki nim człowiek wprowadza w naturze pewien porządek, określane mianem kultury (s. 227).

W rozdziale drugim Autorka poddaje analizie szeroko rozumiane umiejętności językowe, pozwalające człowiekowi m.in. tworzyć wypowiedzi (językowe), które materializują się w postaci tekstów. Przedmiotem szczegółowych rozważań stają się tutaj także zakres pojęciowy wyrażenia tekst, ujmowany z punktu widzenia lingwistyki, literaturoznawstwa oraz semiotyki oraz zjawisko intertekstowości.

W rozdziale trzecim ukazano konsekwencje przełomu medialnego (niem. „mediale Wende”) w humanistyce, czego wyrazem jest m.in. pojawienie się i rozpowszechnienie hipertekstów. Przedmiotem refleksji zostały tu uczynione media, w tym media interaktywne, a także kluczowe w dyskusji o multimedialności (i w różny sposób ujmowane) pojęcia (multi)medialności oraz (multi)modalności.

Rozdział czwarty poświęcono analizie wspieranej komputerowo hipertekstowości. Wychodząc od technologicznych podstaw tekstów komputerowych, wskazano na interdyscyplinarną dyskusję wokół pojęcia hipertekstu, która znalazła swój wyraz w proponowanych definicjach wyrażenia hipertekst. W nawiązaniu do głównych celów recenzowanej pracy Autorka postrzega tu hiperteksty jako tematyczno-funkcjonalne komunikaty, które zarządzane są na platformie elektronicznej WWW i powinny być rozpatrywane na płaszczyźnie wyrażeniowej i znaczeniowej. Główny punkt ciężkości kładzie w związku z tym na spojrzeniu na hipertekst z punktu widzenia lingwistyki tekstu, czego wyrazem jest m.in. możliwość zastosowania (i pewnego zmodyfikowania) przy jego analizie znanych dotąd pojęć, jak np. koherencja. Ponadto ukazuje tu także obecne w literaturze przedmiotu kategoryzacje hipertekstów internetowych.

Na różne płaszczyzny opisu hipertekstów Autorka recenzowanej pracy zwraca uwagę w rozdziale piątym, w którym koncentruje się na recepcji i medialnej realizacji hipertekstów, a także na takich elementach jak: design tekstowy, layout, typografia oraz połączeniu tekstu i obrazu. Posługując się przykładami hipertekstu internetowego obrazuje omawiane przez siebie zjawiska, przyjmując jednocześnie za podstawę analizy pojedynczą stronę internetową.

Recenzowana praca jest wynikiem pogłębionej refleksji o charakterze teoretyczno-lingwistycznym, która posłużyła za podstawę do podjęcia analizy hipertekstowości z punktu widzenia lingwistyki tekstu. Podjęte kwestie badawcze realizowane są przez Autorkę pracy w sposób wnikliwy, konsekwentny i przekonujący. Na szczególną uwagę zasługują, zdaniem piszącego te słowa, m.in. próba krytycznej rewizji rzeczywistości określanej wyrażeniem multimodalność, a także obarczonej wieloma deficytami lingwistycznej koncepcji postrzegania obrazu.

Według mojej opinii, rozprawa Ewy Żebrowskiej powinna stać się obowiązkową lekturą przede wszystkim dla specjalistów z zakresu lingwistyki tekstu, a także wszystkim tych badaczy, którzy przedmiotem swoich rozważań czynią współczesne media elektroniczne, przede wszystkim

z punktu widzenia pełnionych przez nie ról w komunikowaniu się. Oprócz wielu cennych refleksji o charakterze teoretycznym zawiera wskazówki do dalszych badań empirycznych, zwłaszcza korpusowych, które w połączeniu z szeregiem odniesień do aktualnej literatury przedmiotu, sprawiają, że można ją polecić lingwistom stosowanym, w tym zwłaszcza glottodydaktykom.

PAWEŁ SZERSZEŃ